

**Commissie Overleg en Voorlichting
Milieuhygiëne Vliegbasis Leeuwarden**

Secretariaat:
Postbus 177
7940 AD MEPPPEL
telefoon: 0522-236251
telefax: 0522-236399

VERSLAG

Veertiende vergadering Commissie Overleg en Voorlichting
Milieuhygiëne Vliegbasis Leeuwarden van 22 november 1999

Aanwezig :

Dhr. dr. A.J. Mulder (voorzitter)	Gedeputeerde Provincie Fryslân (tot en met ag.pt.8b)
Dhr. mr. A.L. Bennen	Gemeente Leeuwarden
Kol J. B. Crol	Defensie DWGT EID Noord-Oost Nederland
Dhr. J. Hager	Omwonenden Tytsjerksteradiel
LtKol J.M.G. van Laarhoven	Luchtmachtstaf Hoofd Sectie Geluidhinder c.a..
Dhr. G.L. Koudenburg	Gemeente Menaldumadeel
Dhr. drs. M.H. Mudde (secretaris)	Defensie DGWT Noord-Oost Nederland
Dhr. Tj. Raap	Provincie Fryslân
LtKol Rolffs of Roelofs	Plaatsvervangend Commandant Vliegbasis Leeuwarden
Dhr. K.D. Stormer	Omwonenden Leeuwarden
Dhr. G.F.J. Veldman	Omwonenden Leeuwarderadeel
Dhr. G. Verf	Omwonenden Menaldumadeel
Dhr. K. Vos	Milieuplatform Leeuwarden
5 belangstellenden	

Afwezig met kennisgeving:

Mevr. Veenbaas	Ministerie van VROM Inspectie Milieuhygiëne (wordt niet vervangen)
Mevr. Hafkamp	Gemeente Leeuwarden (wordt vervangen door dhr. Bennen)
Dhr. van der Werf	Gemeente Tytsjerksteradiel (wordt niet vervangen)
Mevr. van Delft	Gemeente Menaldumadeel (wordt vervangen door dhr. Koudenburg)
Kol W illemse	Vliegbasis Leeuwarden (wordt vervangen door LtKol Rolffs of Roelofs)

1. Opening

De voorzitter opent de vergadering, heet de aanwezigen welkom en merkt op dat er diverse belangrijke onderwerpen zijn geagendeerd.

2. Mededelingen

De secretaris deelt het volgende mede:

- * Bericht van verhindering is ontvangen van de bovengenoemde leden.
- * Uitgereikt zijn de klachtenoverzichten over de maanden september en oktober 1999. Besloten wordt deze rapportages tijdens de volgende vergadering te behandelen.
- * Voorts zijn 2 brieven van dhr. Ypma uitgereikt. Deze zullen worden behandeld bij agendapunt 7a. Dhr. Ypma heeft aangekondigd tijdens deze vergadering gebruik te willen maken van het spreekrecht van het publiek.

3. Suggesties voor te bespreken onderwerpen

De voorzitter vraagt of de leden van de commissie onderwerpen willen inbrengen die tijdens deze of een

volgende vergadering besproken kunnen worden. **Dhr. Stormer** stelt voor dat de commissie een werkbezoek aan de vliegbasis brengt, waarbij het thema 'milieu' centraal staat. Op voorstel van **de secretaris** wordt besloten dit bezoek te combineren met de eerstvolgende vergadering van de commissie. **Dhr. Verf** merkt op dat op 24 augustus bij het zweefvliegen gebruik gemaakt is van een sleeptoestel in plaats van de tegenwoordig gebruikelijke lier en vraagt of tijdens de volgende vergadering informatie verschaft kan worden over het beleid met betrekking tot dit onderwerp. Besloten wordt dit onderwerp te agenderen voor de volgende vergadering.

4. Spreekrecht publiek

Daartoe uitgenodigd door **de voorzitter** geven dhr. Ypma en mevr. Tigchelaar te kennen het woord te willen voeren. Daartoe zal bij de betreffende agendapunten gelegenheid worden gegeven.

5. Verslag 13e vergadering dd 14 juni 1999 (toegezonden als nr. LW/99.14/1).

Het verslag wordt vastgesteld met de volgende wijzigingen:

- * blz 3, ag.pt. 5 , 6e*, 5e regel: "1 3" moet zijn "1/3".

Naar aanleiding van het verslag wordt het volgende opgemerkt:

- * **Dhr. Crol** wijst er naar aanleiding van het gestelde op blz. 1, agendapunt 2a op, dat er enig voorbehoud gemaakt dient te worden ten aanzien van de vermelde wijzigingen van de Defensieorganisatie. De in de Hoofdlijnennotitie verwoorde beleidsvoornemens dienen nog bekrachtigd en uitgewerkt te worden in de op 29 november verschijnende Defensienota. Daarna zal nog instemming door de Tweede Kamer moeten plaatsvinden. **Dhr. Verf** vraagt of de mogelijke verplaatsing van de objectluchtverdediging naar de Peel consequenties heeft voor het grondlawaai en wat de gevolgen zijn voor de werkgelegenheid. **Dhr. Crol** antwoordt dat er weliswaar minder geluid van auto's en aggregaten en dergelijke zal zijn, maar dit op de totale geluidsbelasting geen merkbare vermindering zal zijn. Dhr. Rollfs of Roelofs voegt toe dat bij de verplaatsing circa 100 man personeel betrokken zal zijn. Op voorstel van **dhr. Verf** wordt besloten op de aandachtspuntenlijst te vermelden dat de Staatssecretaris van Defensie heeft aangekondigd, na afloop van de discussie met de Tweede Kamer, terug te zullen komen op de mogelijke consequenties voor de Ke-geluidscontouren.
- * **Dhr. Vos** merkt op dat hij niet meer alle persberichten van de Staf Voorlichting rechtstreeks aangeboden krijgt en vraagt om het milieuplatform Leeuwarden op te nemen op de standaard (fax)-verzendlijst. (*Noot secretaris: Dit verzoek zal in verband met afwezigheid van dhr. Smedema op de aandachtspuntenlijst worden vermeld.*)

6. Aandachtspuntenlijst (toegezonden als nr. LW/99.14/2.)

De aandachtspuntenlijst geeft geen aanleiding tot het maken van inhoudelijke opmerkingen. Op verzoek van **dhr. Verf** zegt de secretaris toe om het onderwerp "normering Kosteenheden/ontwikkeling Europese norm" aan te duiden als blijvend aandachtspunt.

7. Ingekomen/verzonden stukken

(voor zover niet genoemd bij de overige agendapunten)

- a. Brief Commandant vliegbasis Leeuwarden aan dhr. Ypma (nr. LW/99.14/3). Brief dhr. Ypma aan Commandant vliegbasis Leeuwarden (uitgereikt en gevoegd bij verslag als nr. LW/99.14/15). Brief dhr. Ypma aan Voorzitter COVM (uitgereikt en gevoegd bij verslag als nr. LW/99.14/16).

Dhr. Mulder merkt op dat hij als voorzitter van de commissie ten aanzien van de door dhr. Ypma aangekaarte problematiek in een bijzondere, positie verkeert. Hij heeft enkele jaren geleden bemiddeld in een overleg tussen dhr. Ypma en Defensie, hetgeen is uitgemond in het nieuwe bod van Defensie op de woning van dhr. Ypma in Jelsum. Hij betreurt het dat dit nog niet heeft geleid tot een oplossing. Blijkens de correspondentie gaat het daarbij niet alleen over het bod, maar ook over concrete zaken als losrakende dakpannen. De commissie wordt door het toezenden van de correspondentie geïnformeerd maar is feitelijk geen partij in de discussie.

Dhr. Ypma betoogt dat hij sinds 1993 diverse brieven aan de commissie heeft gestuurd over geluidhinder, luchtwervelingen, het aankoopbeleid van Defensie zowel in de tachtiger jaren als in 1996 en de afhandeling van een recente schademelding. Tot dusver heeft hij daarover nooit een inhoudelijk oordeel van de commissie gekregen. Volgens **dhr. Ypma** heeft Defensie zich niet gehouden aan de afspraken die in Den Haag zijn gemaakt. Hij is van mening dat de commissie zich hierover zou moeten uitspreken. Dat geldt ook voor zijn voorstel aan de commandant vliegbasis om een minder belastende aanvliegroute te gebruiken. **Dhr. Ypma** is van mening dat het binnen de vastgestelde geluidcontouren mogelijk moet zijn om de basis met een ruimere bocht aan te vliegen waardoor er bij zijn woning minder luchtwervelingen zouden plaatsvinden. Volgens hem stelt de commandant vliegbasis in zijn antwoord ten onrechte dat deze wijziging in het vliegpatroon niet past binnen de geluidcontouren.

Op een vraag van **dhr. Stormer** antwoordt **dhr. Ypma**, dat hij weliswaar zelf in Marssum woont, maar dat hij nog wel eigenaar is van de betreffende woning in Jelsum. **Dhr. Crol** merkt op dat de vastgestelde geluidcontour een optelsom is van geluidbelasting als gevolg van vliegbewegingen over diverse routes. Als een bepaalde route niet meer gevlogen zou worden heeft dit altijd invloed op het totaal. In de brief van de commandant wordt de bereidheid uitgesproken mee te werken aan de enige nog resterende oplossing, te weten het vastzetten van de dakpannen. **Dhr. Verf** heeft begrip voor de standpunten van de beide partijen. Volgens hem is het best mogelijk om binnen de vastgestelde contour een ruimere bocht te vliegen. Aan de andere kant is het hem ook duidelijk dat de luchtmacht behoefte heeft om gebruik te maken van de korte bocht. **Dhr. Verf** vindt het jammer dat de brief van de commandant de zaak wat op slot zet. **Dhr. Crol** is van mening dat als de korte bocht toch moet worden toegepast, het aantal malen dat dit plaatsvindt niet relevant is voor de problematiek van de luchtwervelingen. Volgens hem is het in alle gevallen zinvol de dakpannen vast te zetten. **Dhr. Ypma** wijst erop dat hij in zijn brief aan de commandant heeft gesteld dat in het verleden al te vaak de oplossing is gezocht in technische maatregelen aan zijn woning. Er is al het nodige aan de woning gedaan (aan schoorstenen, dakpannen, geluidsisolatie). Dergelijke maatregelen lossen volgens hem niets op en leiden er slechts toe dat er bij de uitvoering van vliegbewegingen minder rekening wordt gehouden met zijn woning. **Dhr. Ypma** benadrukt dat hij al vele tientallen jaren tevergeefs strijdt voor zijn zaak. Daarbij is het niet alleen meer een materieel probleem maar in toenemende mate een ethische, morele en emotionele kwestie. Hij heeft het gevoel dat er door Defensie voortdurend aan zijn integriteit wordt getwijfeld. De redactie van de laatste brief van de commandant geeft daar volgens hem ook weer blijk van. **Dhr. van Laarhoven** is van mening dat de brief niet deze intentie heeft en zo ook niet moet worden gelezen. Volgens hem wordt in de brief een in aansprakelijkheids-kwesties gebruikelijk soort juridisch getint taalgebruik gehanteerd

De voorzitter merkt op -kennelijk tevergeefs- te hebben geprobeerd een geblokkeerde situatie in de onderhandelingen tussen dhr. Ypma en Defensie open te maken Dit heeft geleid tot een nieuw bod, maar niet tot overeenstemming. Hij is wel bereid om nog eens met betrokkenen te praten, maar ziet verder geen taak voor de commissie weggelegd. **Dhr. Hagen** is van mening dat de commissie hierover wel degelijk een standpunt zou kunnen innemen. **De voorzitter** merkt op dat de kwestie wordt bemoeilijkt doordat er steeds nieuwe elementen in de discussie worden gebracht Het gaat niet allen meer over het bod op de woning maar ook over de problematiek van de luchtwervelingen en de voorstellen om dat op te lossen.

Desgevraagd zet **de secretaris** uiteen dat de commissie geen besluitvormende bevoegdheden heeft. De correspondentie tussen dhr. Ypma en Defensie is enkele malen in de commissie aan de orde geweest, maar hebben de commissie tot dusver geen aanleiding gegeven tot het uitbrengen van een advies. Het is aan de leden van de commissie om te bepalen of de commissie een oordeel zou moeten uitspreken. **De voorzitter** inventariseert de standpunten:

Dhr. Verf is van mening dat het mogelijk moet zijn vaker een ruime bocht te vliegen. Over de schadeafhandeling heeft hij geen oordeel. Ten aanzien van de afwikkeling van het bod van Defensie op de woning, dienen zijns inziens de personen die betrokken waren bij de destijds gemaakte afspraken opnieuw in overleg treden. **Dhr. Veldman** stelt dat de commissie het probleem niet kan oplossen. Wel is hij van mening dat de commandant vliegbasis duidelijkheid moet scheppen ten aanzien van de in de ogen van dhr. Ypma gerezen twijfel over zijn integriteit. **Dhr. Hager** vindt dat de voorzitter kan bemiddelen. Hij is van mening dat naast de

reeds uitgevoerde taxatie een tweede taxatie door een door dhr. Ypma aan te wijzen taxateur en wellicht een bindende derde taxatie uitkomst zou kunnen bieden. **Dhr. Mudde** merkt op dat de eerste taxatie is uitgevoerd door een door dhr. Ypma aangewezen taxateur. **Dhr. Bennen** stelt voor dat de voorzitter zijn bemiddelende rol voortzet en dat de commissie uitspreekt dat tijdens de eerstvolgende vergadering hierover wordt gerapporteerd. Ten aanzien van de integriteits-kwestie merkt hij op dat de commandant vliegbasis in zijn brief een uit juridisch oogpunt gebruikelijk en correct taalgebruik heeft gehanteerd. **Dhr. Koudenburg** is van mening dat de commissie geen taak heeft in deze beschamend lang durende kwestie. Hij is wel blij met de rol die de voorzitter heeft opgepakt. De door dhr. Ypma voorgestelde oplossing van het verleggen van de aanvliegeroute steunt hij niet, aangezien dan anderen de overlast krijgen. Zijns inziens is het het beste als de woning wordt geamoveerd. **Dhr. Stormer** vraagt zich af of het onderwerp hoort tot de taken van de commissie, maar acht het een goede zaak dat de voorzitter tracht te bemiddelen. **Dhr. Vos** merkt op dat er sprake is van een civielrechtelijk probleem, waar de commissie geen taak in heeft. **Dhr. Rollfs of Roelofs** benadrukt dat de integriteit van dhr. Ypma door Defensie niet in twijfel wordt getrokken. Hij is graag bereid tot een nader gesprek met de voorzitter. **Dhr. Crol** is van mening dat de commissie niet het juiste forum is om deze kwestie te bespreken. **De voorzitter** concludeert dat het zinvol wordt geacht dat hij nogmaals met beide partijen gaat praten en probeert deze nader tot elkaar te brengen. **Dhr. Ypma** dankt de voorzitter voor de geboden mogelijkheid om zijn visie kenbaar te maken.

- b. Brief secretaris aan Staatssecretaris van Defensie bij jaarverslag 1997/1998 (nr. 1999003393 van De commissie stelt vast dat de brief niet is gevoegd bij de stukken en derhalve niet kan worden behandeld. (*Noot Secretaris: Naderhand is geconcludeerd dat de brief wel degelijk (te weten op 5 augustus 1999) is aangeboden aan de leden van de commissie. Aangezien de commissie heeft besloten dat vergaderstukken slechts eenmaal aan de leden toegezonden dienen te worden is de brief niet bij de agenda gevoegd en derhalve ook niet bij dit verslag.*)
- c. Brief Gemeente Leeuwarden betreffende de benoeming van mevr. Hafkamp als lid van de commissie (nr. LW/99.14/4). Deze brief wordt voor kennisgeving aangenomen.
- d. Brief Staf Tactische Luchtmacht betreffende zonering wet geluidhinder (nr. LW/99.11/12).

Dhr. Bennen merkt in reactie op deze brief op dat het de bedoeling van de wetgever is geweest om door middel van saneringsmaatregelen inrichtingen stiller te maken en in het verlengde daarvan dan ook de zonering aan te passen. Het algemeen juridisch kader is er op gericht om een planologische heroverweging te maken met betrekking tot de door de inrichting veroorzaakte geluidbelasting. Dit kan van planologisch van belang zijn voor de realisering van woningbouw. Hij vraagt opheldering over de in de brief opgenomen passage “dat de vliegbasis Leeuwarden de mogelijkheid moet houden binnen de wettelijk zone te blijven functioneren ook indien dit meer geluid met zich meebrengt dat in de huidige situatie”. Hij is van mening dat er in voorkomend geval andere maatregelen getroffen dienen te worden om een toename van de geluidbelasting te voorkomen. Zijns inziens kan niet worden ingestemd met het secretariaatsvoorstel om de brief voor kennisgeving aan te nemen.

Op verzoek van **de voorzitter** geeft **dhr. Raap** een uiteenzetting over het juridisch kader. Binnen de op grond van de wet Geluidhinder wettelijk vastgestelde zone voor het grondgebonden geluid waren diverse woningen gelegen met een geluidbelasting van meer dan 55 dB(A). Als gevolg hiervan was het nodig om saneringsmaatregelen te treffen. Hiermee is het mogelijk gebleken om de ligging van de 55 dB(A)-contour te verkleinen tot ongeveer de omvang van de aanvankelijke 65 dB(A)-contour, waardoor bij geen van de woningen de maximaal toelaatbare geluidbelasting nog wordt overschreden. In theorie had in het verlengde hiervan bij voorbaat ook de 50 dB(A)-contour verkleind kunnen worden tot de omvang van de aanvankelijke 60dB(A)contour. Dit kan ook gewenst zijn omdat de vastgestelde 50db(A) contour meer beperkingen geeft aan de ontwikkelingsmogelijkheden van de omgeving (met name woningbouw) dan nodig is. Daar staat tegenover dat in de brief van de Luchtmachtstaf wordt aangegeven dat Defensie uit het oogpunt van bedrijfsvoering de mogelijkheid van uitbreiding van de geluidruimte wil behouden. **Dhr. Raap** wijst erop dat in de Wet Geluidhinder de mogelijkheden om terug te komen op een eenmaal door middel van saneringsmaatregelen verkleinde 55 dB(A) contour zijn beperkt. Deze

beperking heeft tevens consequenties voor de ligging van de 50dB(A)contour.

Dhr. Hager merkt op dat de Luchtmachtstaf in de onderhavige brief geenszins gebruik gemaakt heeft van verhullend juridisch taalgebruik. Het is volstrekt duidelijk dat de Luchtmacht de mogelijkheid wil openhouden om in de toekomst binnen de vastgestelde zone weer meer geluid te gaan produceren en heeft derhalve niet de intentie om informatie te verschaffen die dit zou kunnen belemmeren. **Dhr. Koudenburg** steunt de opvatting van dhr. Bennen. Het betreft volgens hem een principiële zaak, waar hij graag de volgende keer verder over wil praten. **Dhr. Vos** stelt dat het hier gaat om het praktische belang om dichterbij de vliegbasis woningbouw te realiseren. Hij is echter blij met de omstandigheid dat dit in de huidige situatie wordt tegengehouden door de omvang van de geluidszone.

Dhr. van Laarhoven erkent dat er commentaar mogelijk is op de brief. De naar aanleiding van de vorige vergadering door dhr. Crol aan de Luchtmachtstaf gestelde vraag heeft geleid tot veel discussie tussen de juristen van zowel Defensie als van VROM. Dit heeft niet geleid tot een eensluidend standpunt. De Luchtmacht is bevreesd dat een eventueel te berekenen verkleinde 50 dB(A)-contour zal leiden tot het oprukken van woonbebouwing, waardoor het niet meer mogelijk is om de benodigde geluidruimte te vergroten als dat in de toekomst nodig mocht blijken. Hij wijst in dat verband op de onzekerheid betreffende de geluidproductie van de opvolger van de F-16. Volgens hem wordt bij de ontwikkeling van nieuwe gevechtsvliegtuigen geen rekening gehouden met de geluidproductie. Er is juist sprake van een tendens naar meer motorvermogen, die veelal een hogere geluidproductie tot gevolg heeft. Aan de andere kant reduceren mogelijke technische ontwikkelingen de geluidproductie weer. Nog onduidelijk is wat het saldo van deze twee ontwikkelingen is. Defensie wil een zo klein mogelijke geluidszone hanteren en zal daar actief aan blijven werken. Op dit moment is echter nog niet duidelijk of de saneringscontour voldoende ruimte blijft bieden in de toekomst.

De voorzitter merkt op dat dhr. Raap op grond van de wettelijke mogelijkheden zoekt naar een tussenoplossing. Hij stelt voor dat de provincie ten behoeve van de volgende vergadering een schriftelijke analyse maakt van de beschikbare speelruimte. Aldus wordt besloten.

8. Klachtenbehandeling.

a. Klachtenoverzichten Staf Voorlichting vliegbasis Leeuwarden

- * Overzicht mei 1999 (toegezonden als nr. LW/99.14/5a)
- * Overzicht juni 1999 (toegezonden als nr. LW/99.14/5b)
- * Overzicht juli 1999 (toegezonden als nr. LW/99.14/5c)
- * Overzicht augustus 1999 (toegezonden als nr. LW/99.14/5d)

Op voorstel van **de voorzitter** wordt besloten om de uitgereikte klachtenrapportages betreffende september 1999 en oktober 1999 te behandelen tijdens de volgende vergadering. (Noot secretaris: Deze verslagen worden ten behoeve van de niet aanwezige leden en de afschrift geadresseerden gevoegd bij dit verslag (respectievelijk met de nummers LW/00.15/3a en LW/00.15/3b).

Naar aanleiding van de klachtenrapportages wordt het volgende opgemerkt:

- * juni 1999, 31V: **Dhr. Veldman** vraagt of het uit het oogpunt van veiligheid verstandig is dat een vliegtuig met problemen gebruik gemaakt heeft van de kortste route over Marssum om de vliegbasis te bereiken. **Dhr. Rollfs of Roelofs** antwoordt dat het vliegtuig niet over het dorp heeft gevlogen. Het betreft hier de interpretatie van de klager. Wel is in overeenstemming met de geldende richtlijnen de kortst mogelijke route gevolgd. **Dhr. Stormer** vraagt of de kortst mogelijke route altijd de meest verantwoorde is. **Dhr. van Laarhoven** antwoordt dat het uitgangspunt is dat de kortste route wordt gevolgd, voorzover deze niet over het dorp loopt.
- * juni 1999, 38V/39V: **Dhr. Verf** merkt op dat deze klachten betreffende het niet vliegen van de juiste procedure door een duitse Tornado in bij het klachtenoverzicht gevoegde 'rapport m.b.t. protocolafspraken ten onrechte niet als 'Vermijdbaar' zijn aangeduid. **Dhr. Rollfs of Roelofs** erkent dit en stelt dat naar aanleiding van deze klacht contact is opgenomen met het betreffende duitse squadron om herhaling te voorkomen.
- * juni 1999 45V t/m 50V: **Dhr. Stormer** wijst erop dat bij de genomen actie is gesteld dat de media wel zijn geïnformeerd over de NAVO-oefening Central Enterprise, maar er weinig aandacht aan hebben besteed. Hij vraagt of deze afhankelijkheid van de media niet kan worden

weggenomen door de plaatsing van advertenties, dan wel het eerder verzenden van informatie aan de media. **Dhr. Rollfs of Roelofs** antwoordt dat het ongebruikelijk is om dergelijke activiteiten in advertenties aan te kondigen. **De voorzitter** vraagt om de mogelijkheden hiertoe toch te onderzoeken en het onderwerp op de aandachtspuntenlijst te plaatsen.

- * augustus 1999, 75V: **Dhr. Veldman** merkt op dat bij de omschrijving van de klacht op 6 augustus abusievelijk is gesteld dat de oefening tot 5 augustus liep. **Dhr. Crol** antwoordt dat dit bij klacht 68V wel correct is aangegeven.
- * augustus 1999, 77V: **Dhr. Veldman** acht het ongepast dat er in de rapportage zo nadrukkelijk aandacht wordt besteed aan hetgeen als een 'positieve klacht' is omschreven. Hij wijst erop dat een klacht altijd een misnoeging betreft en dus per definitie negatief is. Hij begrijpt dat dhr. Smedema ook wel eens iets positiefs wil melden maar vindt de klachtenrapportage daarvoor niet het juiste kader.
- * augustus 1999, 78V: **Dhr. Verf** merkt op dat de vliegers naar aanleiding van deze klacht nogmaals zijn gebriefd over de lokale regels. Hij stelt vast dat het hier dus een vermijdbare klacht betreft, zodat deze in het overzicht protocolafspraken ook als zodanig bestempeld zou moeten worden.

b. Afschriften schriftelijk ingediende/afgedane klachten

- * Brief mevr. Tigchelaar-Pelser uit Marssum betreffende de oefening Frisian Flag (*inclusief vooraankondiging toegezonden als nr. LW/99.14/10*).
Desgevraagd geeft **mevr. Tigchelaar** te kennen het niet nodig te vinden de brief toe te lichten. **Dhr. Krols of Roelofs** reageert op de in de brief van mevr. Tigchelaar opgenomen conclusies. Hij benadrukt dat de 'Frisian Flag' geen nieuwe oefening betreft. Het aantal vliegtuigen dat deel heeft genomen was niet hoger dan in andere jaren. Er is slechts gekozen voor een andere naam Voorts acht hij het niet gewenst om de met dergelijke oefeningen samenhangende geluidhinder af te wentelen op bewoners van minder dichtbevolkte gebieden. Tenslotte merkt hij opdat het aspect geluidhinder wel degelijk wordt betrokken bij de voorbereiding van de oefening en de briefing van de betrokken vliegers. **Dhr. Verf** sluit zich aan bij de opvatting van mevr. Tigchelaar. Hij heeft is ondermeer door het lezen van diverse interne Defensieblaadjes (zoals bijvoorbeeld 'Stand by' geïnformeerd over de opzet en omvang van deze oefening en heeft de conclusie getrokken dat deze een maatje te groot is voor deze regio. Zijns inziens zijn de grenzen voor toelaatbare hinder in de omgeving overschreden. Vergelijkbare internationale oefeningen als Red Flag en Maple Flag worden gehouden in gebieden met veel lagere bevolkingsdichtheden. **Dhr. Verf** vreest dat volgend jaar weer een vergelijkbare oefening zal worden gehouden en vraagt de commissie om uit te spreken dat dergelijke oefeningen niet passen in de omgeving. **Dhr. Hager** is van mening dat omwonenden zoals mevr. Tigchelaar het gevoel en de overtuiging dienen te hebben dat de commissie iets voor hen kan betekenen. Hij betreurt het dat dat -blijkens de tekst van de brief- kennelijk nog niet het geval is. **Dhr. Koudenburg** bepleit het ontwikkelen van criteria voor het bepalen van welke oefeningen hier wel en niet gehouden kunnen worden. **Dhr. Stormer** zou graag zien dat de commissie vooraf op de hoogte wordt gesteld van voornemens om dergelijke oefeningen te houden.

Dhr. Vos vraagt mevr. Tigchelaar om een toelichting betreffende de aard van de klachten. **Mevr. Tigchelaar** antwoordt dat er sprake was van extreme, ziek- en misselijk makende geluidhinder, zo ernstig dat dieren er last van hadden en werkzaamheden en communicatie werden gestoord. **De voorzitter** vraagt de vertegenwoordigers van de luchtmacht om een reactie. **Dhr. Rollfs of Roelofs** antwoordt dat er een aantal terechte klachten is geuit over vermijdbare hinder als gevolg van het proefdraaien. Daarnaast waren er klachten over stankoverlast. Hij bestrijdt dat het doel van de oefening 'het volvliegen van het quotum' was. De oefening vond met name plaats boven de Noordzee. Op de vliegbasis Leeuwarden werden alleen starts en landingen uitgevoerd. De oefening kenmerkte zich evenwel door een groot aantal vliegbewegingen in een korte periode en een groot aantal buitenlandse toestellen. Het doel van de oefening was het verbeteren van samenwerking in NATO-verband. Op een vraag van dhr. Verf antwoordt **dhr. Rollfs of Roelofs** dat het inderdaad de bedoeling is om de oefening volgende jaar nogmaals te houden. **Dhr. Verf** merkt op dat er mogelijkheden zijn om de hinder te beperken. Hij wijst erop dat het tijdens de oefening enkele malen is voorgekomen dat toestellen zijn uitgeweken naar andere bases om dat de flight line vol was. Zijns inziens moet het mogelijk zijn om volgend jaar in een veel groter aantal gevallen gebruik te maken van andere bases, onder coördinatie door de vliegbasis Leeuwarden. Hij stelt voor dat de commissie dit in een brief aan het Ministerie van

Defensie voorstelt. **Dhr. Rollfs of Roelofs** heeft geen bezwaar tegen het schrijven van een dergelijke brief, maar vindt dat ten onrechte de suggestie is gewekt dat er normen zijn overschreden. **Mevr. Tigchelaar** reageert daarop door te stellen dat volgend jaar ongetwijfeld zal blijken dat de oefening binnen de vastgestelde geluidcontour paste. Het gaat er om dat gedurende een periode van 14 dagen een onaanvaardbare overlast heeft plaatsgevonden. **Dhr. van Laarhoven** sluit niet uit dat er mogelijkheden zijn om de geluidhinder van deze oefening te verminderen. Wellicht kan de door dhr. Verf aangedragen maatregel daartoe een bijdrage leveren. Hij benadrukt echter dat onder meer de in Kosovo opgedane ervaringen uitwijzen dat dergelijke omvangrijke internationale oefeningen nodig zijn. **Dhr. Verf** merkt op dat deze oefening in deze omvang voor het eerst is gehouden en het kennelijk desondanks mogelijk was om succesvol te opereren in Kosovo. **De voorzitter** stelt vast dat dhr. Verf een interessante suggestie heeft gedaan. Hij concludeert dat de commissie nog voor de eerstvolgende vergadering een advies zal uitbrengen aan de Staatssecretaris, waarin gevraagd wordt om bij de planning van dergelijke oefeningen rekening gehouden wordt met de noodzaak om pieken in de geluidbelasting te voorkomen. In het advies zal worden voorgesteld om dit te bereiken door gebruik te maken van meerdere vliegbases.

c. **Landelijke klachtenrapportages Koninklijke Luchtmacht**
(aangeboden met brief Commandant Tactische Luchtmacht (nr. LW/99.14/6)

In verband met andere verplichtingen verlaat **dhr. Mulder** de vergadering en draagt bij afwezigheid van de plaatsvervangend voorzitter en de andere bestuurlijke vertegenwoordigers het voorzitterschap over aan **dhr. Koudenburg**.

Desgevraagd geeft **dhr. van Laarhoven** een korte toelichting op de landelijke klachtenrapportages. De rapportages hebben een gestandaardiseerde opzet. Uit de rapportages blijkt dat er een landelijke tendens is van vermindering van het aantal klachten in het jaar 1998 ten opzichte van het jaar 1997. Hij benadrukt dat hieruit niet geconcludeerd kan worden dat het beleid betreffende de beperking van geluidhinder succesvol is. Een factor kan zijn dat in 1998 de weersomstandigheden slechter waren dan in het jaar daarvoor. Op een vraag van **dhr. Raap** antwoordt **dhr. van Laarhoven** dat de aantallen klachten die zijn genoemd in de tabel "geluidhinder meldingen afgedaan door vliegbases" niet verdisconteerd zijn in de tabel "overzicht geluidhinder meldingen per provincie". De laatstgenoemde tabel betreft uitsluitend de meldingen die zijn binnengekomen op het gratis telefoon nummer van de sectie Geluidhinder van de Luchtmachtstaf in Den Haag (Noot secretaris: 0800 - 0226033).

9. Beantwoording vragen milieuplatform Leeuwarden

De wnd. voorzitter vraagt of de beantwoording van de door dhr. Vos van het milieuplatform Leeuwarden gestelde vragen nog aanleiding geeft tot een reactie.

vraag 1: Op een vraag van **dhr. Vos** antwoordt **dhr. Crol** dat gegevens betreffende de verleende bodemsaneringsbeschikkingen openbaar zijn en verkrijgbaar bij het bevoegd gezag (provincie Fryslân). Het betreft geen onderwerp dat relevant is voor de commissie.

vraag 2: **Dhr. Vos** is van mening dat de lage bijdrage van de totale luchtvaart aan de mondiale luchtverontreiniging niets zegt over de mogelijk hogere concentraties bijvoorbeeld in de omgeving van Leeuwarden. **Dhr. Crol** antwoordt dat Defensie daar geen gegevens over heeft en vraagt of de gemeente Leeuwarden informatie heeft over de bijdrage van de vliegbasis Leeuwarden aan de totale luchtverontreiniging in Leeuwarden. **Dhr. Bennen** merkt op dat bij de gemeente Leeuwarden evenmin gegevens bekend zijn over de luchtverontreiniging rond Leeuwarden. Hij wijst erop dat de gemeente Leeuwarden geen inzage heeft in de geheime milieuvergunning van de vliegbasis, waardoor anders dan bij in Leeuwarden gevestigde industriële bedrijven er geen inzicht bestaat in de milieubelasting van bijvoorbeeld het element lucht. Op voorstel van **dhr. Vos** concludeert **de wnd. voorzitter** dat het zinvol is om in de commissie eens op dit onderwerp terug te komen, zodra er meer gegevens bekend zijn.

vraag 3: **Dhr. Vos** is van mening dat het antwoord betreffende de geluidbelasting door honden informatief is, maar vraagt hoeveel honden er in de nieuwe bewakingsfilosofie nog worden aangehouden. **Dhr. Rollfs of Roelofs** zegt toe dit na te gaan en t.b.v. de eerstvolgende vergadering de vraag te beantwoorden.

vraag 5: Desgevraagd merkt **dhr. Crol** op dat de vliegbasis momenteel wel degelijk beschikt

over de benodigde milieuvergunningen, maar dat er overleg plaats vindt met het bevoegd gezag over de actualisatie daarvan. **Dhr. Rollfs of Roelofs** benadrukt dat de vliegbasis net als ieder ander bedrijf dient te voldoen aan de milieuwetgeving. In dat verband noemt hij het feit dat de vliegbasis werkt aan een systeem van Bedrijfs Interne Milieuzorg (BIMZ) en samen met DGWT werkt aan een milieuzorgplan. Op een vraag van **dhr. Vos** antwoordt **dhr. Crol** dat deze plannen niet openbaar zijn en dus niet beschikbaar gesteld kan worden aan het milieuplatform Leeuwarden.

10. Geluidszone vliegbasis Leeuwarden, rapportage jaarberekening vliegbasis Leeuwarden over 1998 (onderzoek ex art. 25 lid 4 LVW).

Dhr. van Laarhoven geeft een korte toelichting op de (*met nr. LW/99.14/9 toegezonden*) rapportage. Uit de -eveneens gestandaardiseerde- rapportage blijkt dat in 1998 de vastgestelde geluidszone niet is overschreden. Hij voegt daaraan toe dat de ambtenaar van het Ministerie van VROM die belast is met de toezicht op de handhaving onlangs in dit kader een bezoek gebracht heeft aan de vliegbasis en binnenkort het NLR zal bezoeken. Zodra zijn rapportage gereed is zal dit worden aangeboden aan de commissie. **De wnd. Voorzitter** merkt op dat de conclusie van de rapportage als 6 jaar achtereenvolgend luidt dat er nog een aanzienlijke ruimte zit in de zonering en verbaast zich erover dat dat nog steeds niet wordt gezien als een structurele onderschrijding. **Dhr. Verf** constateert dat in 1998 de kleinste jaarcontour van de afgelopen 6 jaar is geproduceerd en juicht deze ontwikkeling toe. Hij vraagt wat de betekenis is van een cirkelvormig patroon in één van de contouren ter hoogte van Jelsum. **Dhr. van Laarhoven** merkt op dat die het gevolg is van de computerberekening, waarbij gebruik gemaakt wordt van een gritsysteem. **Dhr. Crol** wijst erop dat de in voorgaande jaren geconstateerde overschrijding van de binnencontour ter hoogte van de SAR-landingsplaats door de uitgevoerde maatregelen is verdwenen.

Mevr. Tigchelaar merkt op dat er geen reden is tot tevredenheid als geconstateerd wordt dat de norm niet wordt overschreden. Het streven deint er op gericht te zijn de totale geluidsbelasting te reduceren. Zij stelt dat Defensie de enige milieuvervuilende instantie is die zelf haar normen vaststelt en zichzelf controleert. Zij merkt op dat het niet zo is dat zij de gegevens van Defensie niet vertrouwt, maar wel te vinden dat het wat klungelig overkomt. In de huidige tijd zou de controle op een meer transparante wijze dienen plaats te vinden. **Mevr. Tigchelaar** trekt uit de rapportage, de conclusie dat er meer dan andere jaren 'rechtdoor' wordt gevlogen. Voorts wijst zij erop dat commandant vliegbasis in zijn brief aan dhr. Ypma heeft bevestigd dat de wettelijke contouren een optelsom zijn van alle vastgestelde vliegbanen. Volgens haar zou het dan ook beter zijn als de resultante van de jaarlijkse vliegbewegingen meer de berekende lijn zou volgen. **Dhr. van Laarhoven** antwoordt dat er geen sprake van is dat Defensie zichzelf controleert. Er is een aantal verschillende niveaus in de handhaving. Op de eerste plaats benut de vliegbasis zelf het Ramzal-systeem om te voorkomen dat er een overschrijding plaatsvindt. Vervolgens voert het onafhankelijke NLR een objectieve berekening uit. Deze wordt gecontroleerd door VROM en voorgelegd aan de COVM. De normstelling is niet ontwikkeld door Defensie, maar ligt vast in de luchtvaartwetgeving. Voorts wijst hij erop dat het niet in het Defensiebelang is om overbodige vliegbewegingen te maken. Alleen al uit financiële overwegingen wordt het vliegen beperkt tot het noodzakelijke. **Dhr. van Laarhoven** bestrijdt dat uit de rapportage zou blijken dat er meer dan anders rechtuit wordt gevlogen. Hij benadrukt dat Defensie, alhoewel zij daar niet toe verplicht is, wel degelijk probeert om de zone min of meer in evenredige mate te benutten. **De wnd. voorzitter** rondt af met de constatering dat de commissie de rapportage van het Ministerie van VROM nog tegemoet kan zien.

11. Resultaten vliegbaanregistratie (rapportage sectie geluidhinder nr. LW/99.14/14).

Dhr. van Laarhoven wijst erop dat, anders dan gebruikelijk is, dit keer twee afwijkende vliegbewegingen zijn geconstateerd. Over het algemeen worden de diverse routes op de juiste wijze gevlogen. Voorts merkt hij op dat er enige foutjes zijn geslopen in de samenvattende tabel. De rapportage wordt voor kennisgeving aangenomen.

12. Evaluatie functioneren commissie

Met brief nr. 1998000014 van 11 januari 1999 heeft de secretaris van de commissie de resultaten van de uitgevoerde evaluatie van de taken en werkzaamheden van de commissie aangeboden aan de Staatssecretaris van Defensie. In de aanbiedingsbrief van het evaluatierapport zijn vier mogelijke

verbeterpunten onder de aandacht van de Staatssecretaris van Defensie gebracht. Met de als nr. LW/99.14/11 toegezonden brief heeft de Staatssecretaris op deze verbeterpunten gereageerd.

Dhr. Verf merkt op het een goede zaak te vinden dat in de brief van de Staatssecretaris 3 verbeterpunten worden aangekondigd. Hij blijft het echter betreuren dat de invoergegevens voor de berekening van de geluidszones geclassificeerd zijn en dat de commissie niet in de gelegenheid wordt gesteld om vooraf te adviseren over eventuele wijzigingen in de belegging van de vliegbasis.

13. Informatie Plaatsvervangend Commandant Vliegbasis over gebruik vliegbasis in de afgelopen en komende maanden

Dhr. Rollfs of Roelofs wijst erop dat in het kader van de DWIC-oefening in de afgelopen periode enkele malen 's avonds is geoefend. Voorts memoreert hij dat in samenwerking met de gemeentes een goed verlopen brandweeroefening heeft plaatsgevonden. Het evaluatieverslag van deze oefening zal worden aangeboden aan de gemeentes. Voorts noemt hij enkele bijzonderheden voor de komende periode. De SAR-helicopters zullen in het kader van de millennium-wisseling stand by staan. De DWIC -oefening zal doorgaan. Daaraan zal onder meer worden deelgenomen door Tornado-vliegtuigen. Begin 2000 zal een beperkt aantal vliegtuigen van de vliegbasis Leeuwarden worden gestationeerd op de vliegbasis Amendola. Naar verwachting zal dit weinig effect hebben op het gebruik van de vliegbasis Leeuwarden.

14. Begroting

De door **de secretaris** opgestelde begroting voor het jaar 2000 wordt ongewijzigd goedgekeurd. De secretaris zal de begroting aanbieden aan het Ministerie van Defensie.

15. Vergaderschema 2000

Besloten wordt de 15e vergadering te houden op 15 mei. Deze vergadering zal worden gecombineerd met een werkbezoek aan de vliegbasis. Het programma zal aanvangen om 14.00 uur. De 16e vergadering zal worden gehouden op 6 november, aanvang 16.00 uur.

16. Rondvraag

Dhr. Rollfs of Roelofs merkt op dat hij voor de eerste en laatste maal aanwezig is geweest bij een vergadering van de commissie. Hij merkt op dat hij verbaasd is over de argwaan die door diverse leden van de commissie is geuit betreffende het opereren van de vliegbasis. Hij wil graag nog eens benadrukken dat alle wetgeving op het gebied van ARBO en milieu volledig van toepassing is op en wordt nageleefd door de vliegbasis Leeuwarden. Het geplande werkbezoek vindt hij een goede mogelijkheid om dit te tonen. Hij voegt daaraan toe dat het Ministerie van VROM de enige instantie is aan wie de vliegbasis op dat gebied verantwoording dient af te leggen.

15. Sluiting

De wnd. voorzitter dankt de aanwezigen voor hun inbreng en sluit de vergadering.